

Asle Rolland

Notater

Måling av fremskritt

Forord

Notatet ble opprinnelig skrevet i månedsskiftet oktober/november 2008 som grunnlag for intern diskusjon i SSB. Formålet med publisering i serien Notater er å gjøre det tilgjengelig for andre interesserte.

Notatet beskriver et internasjonalt fagfelt i rivende utvikling. Datafangsten er hovedsakelig foretatt gjennom nettsøk. I forbindelse med utgivelse i notatserien er det ultimo februar 2009 foretatt nye søk på OECDs og Stiglitz-kommisjonens hjemmesider. Enkelte funn som der ble gjort, er innarbeidet. Ytterligere søk ville i realiteten være å gjennomføre hele datafangsten om igjen. Det må derfor tas forbehold om at det kan ha skjedd endringer også på andre omtalte områder, og ny utvikling på områder som ikke er omtalt.

Deler av notatet ligger til grunn for artikkelen ”Statistikk som pådriver for fremskritt: Globale og europeiske initiativ”, Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift 25 (1): 73-83. Ytterligere artikler, i SSBs tidsskrifter Samfunnsspeilet og Økonomiske analyser, er under planlegging.

Innhold

Forord.....	1
Fem begreper – én problemstilling.....	3
Relevans for SSB	4
Deskriptiv statistikk, normativt formål	8
OECDs prosjekt ”Measuring the Progress of Societies”	10
Aktører og aktiviteter på EU-nivå, Eurostat.....	15
Frankrike og Stiglitz-kommisjonen.....	18
Andre nasjonale tilnæringer	21
”Measures of Australia’s Progress”	21
”Measuring Ireland’s Progress”	23
Storbritannia: ONS og ”Measuring Societal Wellbeing”	24
Avslutning	25
Referanser.....	28

Fem begreper – én problemstilling

Fem begreper som står høyt på dagsordenen i FN, OECD, EU, Eurostat, Verdensbanken, mange nasjonale statistikkbyråer samt andre politiske og faglige miljøer i Statistisk sentralbyrås omgivelser, er

- Societal Progress
- Beyond GDP
- Gross National Happiness (GNH)
- Societal Wellbeing
- Quality of life

Begrepene omhandler beslektede tema, og det synes også å være en innbyrdes sammenheng mellom dem.

GDP (Gross Domestic Product) er et mål på fremskritt, eller ”Societal Progress”. ”Beyond GDP” reiser spørsmålet om dette målets tilstrekkelighet. Det reiser også spørsmålet om GDP er målet *for* fremskritt, eller om GDP er et middel til å realisere andre mål. ”Gross National Happiness (GNH)” fremstår i denne sammenheng som et alternativt, eller supplerende mål *på* fremskritt. ”Societal wellbeing” og ”quality of life” fremstår som målene *for* fremskritt; det første på samfunnsnivå, det andre på individnivå.. Jo høyere GDP, og/eller jo høyere GNH, desto større ”societal wellbeing” og ”quality of life”.

Det overordnede begrepet synes derved å være Fremskritt, eller Societal Progress. De øvrige begrepene reiser spørsmålet om hva fremskritt er (hva som er Societal Wellbeing, Quality of life), og spørsmålet om hvordan fremskritt skal måles (GDP og GNH som indikatorer).

Det foregår en omfattende internasjonal aktivitet rundt de fem begrepene. Formålet med dette notatet er å gi et inntrykk av denne aktiviteten. Notatet legger til grunn et ønske om en institusjonell tilnærming – hvem er de sentrale aktørene, hva holder de på med. Imidlertid er det grunn til å minne om at det foregår noe i Norge også. Eksempelvis har Ottar Hellevik nylig publisert nok en bok basert på verdiundersøkelsen Norsk Monitor, *Jakten på den norske lykken* (Hellevik 2008, jf. Hellevik 1996, 1999, 2003). Boken gir også en innføring i den sentrale faglitteraturen på området, herunder viktige norske arbeider. Handelshøyskolen BI publiserte i fjor en serie fremtidsbilder utarbeidet for NHO, der det blir predikert at lykke og

vekst i humankapitalen vil bli viktigere enn vekst i BNP frem mot 2030 (Hjeltnes & Stoknes 2007). Noe foregår også i SSB. Hellevik (2008:16) viser til Anders Barstad, seksjon for demografi og levekårsforskning, som en viktig norsk forsker på området. Han viser også til rapporten *På vei mot det gode samfunn?* (Barstad & Hellevik 2004), og til de internasjonale undersøkelsene World Values Surveys (WVS) og European Social Survey (ESS), der SSB regelmessig har forestått datainnsamlingen. Et eksempel på hva som kan komme ut av det siste, er kortrapporten fra ESS om det gode liv i NSD Nytt 1/2005. På grunnlag av en serie spørsmål om hva folk mener er nødvendig for å ha et godt liv, konstaterte NSD at ”Nordmenn vil nyte, europeere yte”.

Relevans for SSB

Flere forhold gjør det viktig for SSB å følge med på denne utviklingen, det seg være som årvåken tilskuer eller som aktiv deltaker. Her skal nevnes tre av dem.

For det første måler vi økonomisk vekst. I verden rundt oss er det en stigende erkjennelse av at de etablerte mål på økonomisk vekst er utilstrekkelige og at måling av økonomisk vekst er utilstrekkelig. ”The world must rethink the sources of growth”, skrev Joseph Stiglitz i *Gulf Times* i juni (Stiglitz 2008). Stiglitz er nobelprisvinner i økonomi og leder av ”The Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress”, nedsatt av Frankrikes president Nicolas Sarkozy i april 2008. For å måle fremskritt er det nødvendig å gå ”beyond GDP”.

Problemstillingen er ikke ny. Snarere kan den betraktes som en gjenoppliving av 1960- og 70-årenes debatt om sosiale indikatorer og sosialregnskap, beskrevet eksempelvis av Øyvind Østerud (1972: 90 ff) i hans bok om offentlig planlegging som politikk og ideologi, for så vidt også i vår egen jubileumbok om statistikkens norske historie (Lie & Roll-Hansen 2001, spesielt kapitlet om velferdsstatlig velferdsmåling s 375 ff). Problemstillingen har imidlertid gjenoppstått, kanskje som en konsekvens av samfunnsplanleggingens avvikling til fordel for en tjenesteytende velferdsstat der innbyggernes tilfredshet med ytelsene i stigende grad blir kriteriet for verdien av å investere skatter og avgifter i dem. Det anses ikke lenger tilstrekkelig å måle tilfredshet med velferdsstaten, men nødvendig å måle tilfredshet også med velferdssamfunnet.

Arbeidet til Ottar Hellevik illustrerer det utilstrekkelige ved å måle økonomisk vekst. Hellevik har stilt spørsmålet, også i SSBs Samfunnsspeilet (1999) om hvorfor vi ikke blir lykkeligere når vi vitterlig blir rikere. Dette kan betraktes som en bekreftelse av den moralske påstanden om at rikdom ikke fører til lykke, men tvert om også fører ulykke med seg (i absolutt forstand, egoistisk grådighet og strev med å vokte rikdommen, eller i relativ forstand, misunnelse fordi andre blir enda rikere, jf. teorien om relativ deprivasjon som årsak til revolusjon, Gurr 1970), samt den økonomiske påstanden om at grensenytten av å bli enda rikere avtar når de grunnleggende behov er dekket (hver ekstra krone rikdom gir stadig mindre lykkeeffekt, jf. "the Easterlin paradox", ref. i Allin 2007). Hellevik påviser at dette er feil, gjennomgående blir folk faktisk lykkeligere av å bli rikere. Velstandsvekst er velferdsvekst. Men rikdom er ikke det eneste som fører til lykke. Også andre forhold påvirker lykkefølelsen, og når disse forhold utvikler seg i negativ retning, blir effekten av økt velstand mindre enn den økonomiske veksten i seg selv skulle tilsi. Det er nødvendig å gå "beyond GDP" for å forstå hvordan "verdens rikeste land" (en sannhet med modifikasjoner) også kan være "en sutrenasjon" (temaet diskuteres også i artikkelen "Rikdom, likhet og misnøye", Rolland 2003).

For det andre er formålet med SSBs produksjon av statistikk som et felles faktagrunnlag, å gjøre det "lettere for folk flest å orientere seg og enklere for politikere og næringsliv å fatte beslutninger" (SSB 2007:2). Samme formål har OECD med sitt globale prosjekt *Measuring the Progress of Societies*, hvis grunnstein ble lagt ned under OECDs første World Forum on Statistics, Knowledge and Policy i Palermo i 2004 (Matthews 2006). OECD har sett at det foregår arbeid knyttet til begrepene "sustainability, wellbeing and quality of life" på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå, "undertaken by the public and private sectors, civil society, academia, and the media both in developed and in developing countries", og at det vokser frem global konsensus om at det verden nå trenger, er et "more comprehensive view of progress rather than focusing on traditional economic conditions such as GDP". OECD har også sett at ved å forstå sammenknytningen og underordningen av de øvrige begrepene under fremskrittetsbegrepet utløses det globale kunnskapsfrembringende prosesser "which the OECD intends to lead" (Giovannini 2007). OECD har kort og godt sett at ved å definere problemet på den måten som får størst gjennomslag, vil organisasjonen kunne lykkes med å sette seg selv i førersetet.

OECDs ambisjon om å "take the lead", har som forutsetning og/eller tilsiktet konsekvens "å gjøre det lettere for folk flest å orientere seg og for politikere og næringsliv å fatte beslutninger". Organisasjonens sjefsstatistiker Enrico Giovannini har tatt for seg dette i en vitenskapelig artikkel om statistikk og politikk i et kunnskapssamfunn (Giovannini 2008). Artikkelen problemstilling er den kraftig utvidede kløften mellom informasjon og kunnskap. Det oppstår et stadig stigende informasjonsoverskudd, forårsaket ikke minst av Internett, og samtidig et stadig stigende kunnskapsunderskudd, forårsaket ikke minst av overgangen fra et kollektivistisk samfunn, der organisasjoner og myndigheter tok mange valg på samfunnsborgernes vegne, til et mer individualistisk samfunn, der samfunnsborgerne må ta sine valg selv. Samfunnsborgernes valg har politiske, økonomiske og sosiale konsekvenser både for individ og samfunn, men selv om informasjonsoverskuddet skulle tilsi at idealet om "the fully informed decision maker" nå er til stede, tilsier kunnskapsunderskuddet at idealet likevel ikke er realiserbart, for "information is not knowledge". Giovannini viser bl.a. til Anthony Downs (1957) og hans begrep om rasjonell ignoranse, og spør:

"Is it possible to have all parties agree on a 'shared information set'. i.e. a shared space of data referring to the overall progress of a nation, delivered to citizens and used by all parties involved in the policy debate? If such a data space existed, the political game would change from a game with imperfect information to one with perfect information, resulting in unprecedented improvements in social welfare" (Giovannini 2008: 189).

Problemet er å avgjøre hva dette datasettet skal inneholde, hvordan det skal defineres og av hvem.

Den tredje grunnen til at det fremstår som viktig for SSB å følge med og eventuelt påvirke utviklingen av nye fremskrittsmål, er vårt internasjonale engasjement. Dette arbeidet har til formål å bistå oppbygningen av institusjonell statistikk- og samfunnsplanleggingskapasitet i land i sør og i land i en økonomisk overgangsfase. Seksjon for internasjonalt utviklings-samarbeid, som koordinerer virksomheten, siterer FNs tidligere generalsekretær Kofi Annan: "Godt styresett er kanskje den viktigste enkeltfaktoren for å utrydde fattigdom og fremme utvikling". Norsk bistandspolitikk vektlegger støtte til utvikling av et godt styresett, og statistikk av god kvalitet er et viktig verktøy for å fremme dette. Den økende erkjennelsen av betydningen av gode statistikkssystemer både for utviklingsland og overgangsland, fokus på

statistikk for Poverty Reduction Strategier, og de globale utviklingsmålene, Millennium Development Goals (MDG), står sterkt og gir en solid etterspørsel etter statistikkssystemer, heter det i seksjonens presentasjon av seg selv.

Den globale interessen for å måle fremskritt ”beyond GDP” berører to innbyrdes relaterte forhold som vårt internasjonale bistandsarbeid nødvendigvis også må forholde seg til. Det ene gjelder ”den ideologiske og politiske standardkritikken av konvensjonell moderniseringsteori: dens innebygde ’etnosentrisme’ gjennom en utviklingsmodell avledet av den vestlig-kapitalistiske eller angloamerikanske samfunnsform – modernisering som ’westernization’ i en entydig utviklingslinje” (Østerud 1978: 14-15). Etter at Østerud skrev om dette i sin bok om utviklingsteori og historisk endring for 30 år siden, har verden opplevd ”the fall and rise of global capitalism” (Frieden 2006), hvilket kan synes å gjøre etnosentrismen mer legitim. Verden har imidlertid også opplevd ”the clash of civilizations and the remaking of the new world order”(Huntington 1996), hvilket har utviklet seg til en kraftfull demonstrasjon av at det finnes andre verdier i verden enn økonomisk vekst. Internasjonalt bistandsarbeid må selvfølgelig forholde seg til dette spenningsfeltet¹.

Det andre og beslektede forholdet er forestillingen om at interessen for andre verdier enn økonomisk vekst, forutsetter at økonomisk vekst har funnet sted. 1960- og 70-tallets debatt om sosiale indikatorer, særlig i USA, sprang ”ut av en diagnose om materielt overskudd”, hvor det ble hevdet at ”postindustrielle samfunn” hadde ”råd til å ta nye, ’ikke-materielle hensyn’, øke oppmerksomheten om de ’kvalitative verdier’, osv” (Østerud 1972: 90). Den globale uroen i finansmarkedet siden august 2007 skulle således tilsi at det for tiden er et dårlig klima for andre verdier enn økonomisk vekst². Her er imidlertid allerede sitert OECDs påpekning av at interessen for fremskrittsmål ”beyond GDP” er stor også i ”developing countries” - sivilisasjoner hvis kultur i enda større grad enn vår kan betrakte økonomisk vekst som et nødvendig men utilstrekkelig fremskrittsmål. Således var ikke Gross National Happiness (GNH) opprinnelig et akademisk begrep, selv om det nå anses for å stå sentralt i

---

¹ Også begrepet ’lykke’ må voktes mot etnosentrisitet. Et forsøk på å bygge bro mellom vestlige og østlige forestillinger om lykke, er Nititiphrut 2007.

² Joseph Stiglitz tar opp denne problemstillingen i en artikkel i OECD Observer 2009. Under en global økonomisk krise blir all oppmerksomhet rettet mot å gjenopprette veksten, men er økonomisk vekst nødvendigvis fremskritt, spør Stiglitz retorisk. Vel så viktige kan være de faktorene som veksten er avhengig av, som ”environment or happiness” (Stiglitz 2009).

”happiness” som en ”new science” (Layard 2005) og er gjenstand for tung akademisk forskning (McMahon 2006, Brooks 2008). Det var kongen av Bhutan som lanserte begrepet, i 1972, som svar på kritikken mot en politikk som medførte manglende økonomisk vekst. Kongens svar var at økonomisk vekst i Bhutan måtte finne sted innenfor rammen av buddhistiske verdier. Bhutan var vertskap for den første (i 2004) og den fjerde verdens-kongressen om GNH (i november 2008). En komparativ studie utført av Adrian White ved universitetet i Leicester i 2006 plasserte for øvrig Bhutan som nr. 8 av 178 land i ”subjective well-being”. Det kan tilføyes at Danmark toppet listen, og at samtlige nordiske land skåret høyere på ”the satisfaction with life index” enn Norge, som kom på 19. plass³.

Deskriptiv statistikk, normativt formål

Måling av fremskritt tilfører statistikkproduksjon en normativ dimensjon. Statistisk metode er i sitt vesen komparativ. Statistikere sammenligner størrelser i rom og tid, og identifiserer derved forskjeller/likheter (i rom), og endringer/stillstand (i tid). Måling av fremskritt tilfører spørsmålet om hvorvidt en observert *forskjell* er positiv eller negativ, om en observert *endring* er til det bedre eller til det verre. Det er mildt sagt et kontroversielt spørsmål om statistikere overhodet kan uttale seg om dette, eventuelt om de uttaler seg med større rett, enn andre samfunnsborgere. Således kan SSBs historikere berette om et opphetet 3. nordiske statistiker-møte i 1939, der man fra svensk og finsk hold gikk til frontalangrep på den norske tradisjonen med å la SSB fortolke statistikken på et faglig uavhengig grunnlag fremfor å overlate dette til embetsverket (Lie & Roll-Hansen 2001: 418). Den empiriske samfunnsforskningens filosofiske gudfar David Hume påpekte da også i *A Treatise of Human Nature* (1739-40) at det verken empirisk eller logisk er mulig å trekke normative konklusjoner på grunnlag av empiriske observasjoner, å slutte fra ”er” til ”bør” (”Humes giljotin”).

Imidlertid er statistisk kunnskap om hvordan fenomener ”er”, som regel basert på forutsetninger om hvordan de ”bør” være. Måling av fremskritt tilfører derved statistikkproduksjon et normativt dilemma. Ved å avstå fra å uttale seg om hvordan samfunnsutviklingen ”bør” være, overlater statistikerne arenaen til aktører med mindre kunnskaper om hvordan samfunnsutviklingen ”er”. Ved å uttale seg om ”bør” på grunnlag av overlegne kunnskaper om ”er”, kan statistikere tilrane seg større innflytelse over samfunnsutviklingen

---

³ Når ikke annet er nevnt, er opplysningene i dette avsnittet hentet fra Wikipedia og fra universitetet i Leicesters nettsider. Også SCBs målemetode for brukertilfredshet benyttes til internasjonale undersøkelser og sammenligninger av subjektiv (opplevd) livskvalitet. Se artikkelen til Cassel et al. (2004) i SCBs tidsskrift.

enn andre samfunnsborgere, i strid med det demokratiske prinsippet om at hver enkelt samfunnsborgers stemme skal telle likt ("en person, en stemme").

En mulig løsning på dette dilemmaet er den Gunnar Myrdal foreskrev i sin pamflett om objektivitetsproblemet i samfunnsforskningen (1968), at statistikerne blottlegger de verdivurderinger som ligger til grunn for statistikkproduksjonen. Derved vil enhver samfunnsborger kunne forvise seg om hvorvidt statistikernes verdier harmonerer med eller divergerer fra deres egne verdier.

Dette synes særlig relevant ved måling av fremskritt. OECD har riktignok som mål å komme frem til et omforent mål på fremskritt, en felles global oppfatning av hva som er det gode samfunn og det gode liv (Giovannini 2008). Umiddelbart skulle en tro at innbyggernes lykke (GNH) kan være et slikt omforent mål, men også lykke er et kontroversielt begrep. Innenfor lykkeforskningen skilles det mellom hedonistisk og eudaimonistisk lykke, eller lykke og tilfredshet (Deci & Ryan 2008).

Muligens kan dette sies å være et skille mellom et egoistisk og et altruistisk lykkebegrep. I så fall tjener det umiddelbart som en påminnelse om at forutsetningene for lykke vil være forskjellige for forskjellige personer, og det reiser spørsmålet om hvordan lykken skal *begrenses* når den enes lykke er den annens ulykke. Det velkjente dilemmaet vedrørende frihet og likhet reises. Både frihet og likhet kan være nødvendige forutsetninger for lykke, men det synes ikke mulig å maksimere den individuelle frihet uten å skape kollektiv ulikhet, ikke mulig å maksimere den kollektive likhet uten å minimere den individuelle frihet (Jf. diskusjonen i Rolland 2002 med referanse til Wright 1994). Hvilket også reiser spørsmålet om hvorvidt det trekkes nivåfeilslutninger, både økologiske (fra lykke på samfunnsnivå til lykke på individnivå) og atomistiske (fra lykke på individnivå til lykke på samfunnsnivå). Problemstillingen er reist i diskusjonen rundt den moderne lykkevitenskapens viktige filosofiske plattform, utilitarismen (jf. Jeremy Bentham og maksimen om "størst mulig lykke for flest mulig mennesker").

OECDs prosjekt ”Measuring the Progress of Societies”

OECDs prosjekt ”Measuring the Progress of Societies” har fire “key goals” (Giovannini 2008: 196):

- “Foster a global conversation about what progress actually means”.
- “Galvanize people and institutions to action”.
- “Improve the effectiveness of indicator work and their use for policy making”.
- “Make a key contribution to the international discussion in the run up to 2015⁴ when the set of existing Millennium Development Goals and Indicators (mainly designed for developing countries) could be replaced by a wider concept of World Progress measures, covering developing, emerging and developed countries”.

Det siste punktet, med referanse til FNs millennium initiativ til måling av fremskritt ”beyond GDP”, gjør prosjektet direkte og instrumentelt relevant for vårt internasjonale bistandsarbeid.

For å realisere disse målene vil prosjektet aktivisere seg på følgende områder (op. cit.):

- Statistisk forskning om måling av samfunnsmessig fremskritt “in all its dimensions”
- Bidra til utvikling av innovativ IKT ”to facilitate the transformation of statistics into knowledge”
- Etablere et globalt nettverk for måling av fremskritt i alle land
- Utvikle en global infrastruktur for å forenkle vurderingene av samfunnsmessig fremskritt og understøtte ”evidence-based policy discussions and decision-making”

Prosjektet er organisert som et nettverk. OECD har etablert et eget nettsted for det, og startet i mars 2008 utgivelsen av et eget nyhetsbrev om det. Første nr. omhandlet Oxford-universitetets ”Poverty & Human Development Initiative”, ”Canadian Index of Wellbeing”, arbeidet med å måle fremskritt i Afrika, og den tredje internasjonale GNH-konferansen, i Bangkok 2007 (Newsletter, 2008).

Nr. 2 (juli 2008) introduserte The Gross National Realisation Measurement som målemetode for ”Happiness, satisfaction and social well-being in Hong Kong” (Kee & Greene, 2008),

---

⁴ Hall (2008) oppgir en strammere tidsramme for prosjektet, 2007-11.

mens nr. 3 (november) presenterte indekser så vel for ”global peace” (Killela & Schippa 2008)⁵ og ”sustainable society” (Kerk & Manuel 2008).

Nr. 4 (februar 2009) inneholder en artikkel om analyser som The New Economics Foundation (nef) har utført av ”national accounts of well-being” i 22 europeiske land, basert på data fra The European Social Survey (ESS) 2007 (Abdallah 2009). De norske dataene til ESS 2007 ble leverte av SSB. Danmark toppe listen både for ”personal” og ”societal” well-being, mens Norge inntar fjerdeplassen på personnivå og andreplassen på samfunnsnivå. Minst tilfredshet på begge nivåer var det i Ukraina. Nr. 4 inneholder også blant annet artikler om det australske finansdepartementets ”well-being framework”, og om bruken av ”beyond GDP”-indekser i Romania, Mexico og Brasil.

OECD bidrar selv til prosjektet med FoU. Foruten referansene til Giovanninis arbeid bør spesielt fremheves (fordi OECD selv gjør det) en studie av hva som forefinnes av alternativer til økonomisk vekst som indikatorer for ”wellbeing” (Boarini et al 2006). Forfatterne finner at mange av de alternative målene er klart relaterte til GDP per capita, men også at målene på ”happiness” og ”life satisfaction” bare er svakt relaterte til GDP per capita og at ”their influence cannot be reduced to a single dimension of economic resources” (s. 6). Mye av OECDs arbeid består imidlertid åpenbart i å arrangere konferanser og seminarer, gjerne i samarbeid med andre, slik at mye av kunnskapstilfanget skaffes til veie av samarbeidspartnerne (nettverksdeltakerne) og av eksperter som konferansearrangørene inviterer. Prosjektleder er Jon Hall, som kom til OECD fra Australian Bureau of Statistics, der han var sentral i deres internasjonale pionerarbeid på dette området.

Prosjektet startet i og for seg med at OECD organiserte et ”forum on the role of statistics in democracies”, som det heter i invitasjonen til første World Forum, i *Palermo 2004*. Jon Hall har da også i en presentasjon redusert antall målsettinger til to: (1) sikre at beslutninger tas på grunnlag av bevis, (2) forbedre demokratiets funksjonalitet, ”so that decision-makers focus their efforts on the things that are seen as most important” (Hall, udatert, OECD synes for øvrig med dette å indikere standpunkt i den ideologisk-politiske diskusjonen om det offentlige kvantitative versus kvalitative samfunnsansvar). Keynote speakers var Comptroller General of the US, President of the European Central Bank, Secretary-General of the OECD, og Heads of the US, Irish, Italian and Australian Statistical Offices. I alt deltok

---

⁵ Norge oppgis å innta tredjeplassen på ”the global peace index” for 2008, etter Island og Danmark.

over 540 eksperter fra 43 land. Mange av de inviterte foredragsholderne, opponentene og ordstyrerne var fra de nasjonale statistikkbyråene. Representerte med én eller flere toppledere/eksperter i disse rollene var NSIene i Australia, Canada, Finland, Irland, Island, Italia, Japan, New Zealand, Norge, Storbritannia, Sveits, Tsjekkia og Tyskland; dertil kommer bl.a. statistikkseksjonene i FN og EU/Eurostat. Vi merker oss det nordiske nærvær og globale fravær – til konferansen ble tilsynelatende hovedsakelig invitert eksperter fra NSIene i den første og den andre verden, om ikke den tredje verdens NSIer takket nei til invitasjonene.

OECDs Second World Forum ble holdt i *Istanbul* i 2007. Nå var tittelen endret fra ”Key Indicators” og ”Statistics, Knowledge and Policy” til det slagordmessig mer effektive ”Measuring and Fostering the Progress of Societies”. Deltakerantallet var fordoblet på personnivå (fra 540 til 1200) og tredoblet på nasjonsnivå (fra 43 til 130 land).

På 2nd World Forum vedtok representantene for EU-kommisjonen, OECD, Den islamske konferanse, FN, FNs utviklingsprogram og Verdensbanken *Istanbul-deklarasjonen* som rettesnor for det videre arbeidet. Erklæringen viser til en globalt ”emerging consensus on the need to undertake the measurement of societal progress in every country, going beyond conventional economic measures such as GDP per capita”. For å ”increase the welfare of societies” må en ”culture of evidence-based decision making” fremmes på alle nivåer. De seks internasjonale organisasjonene bak deklarasjonen forplikter seg til “measuring and fostering the progress of societies in all their dimensions”. I den forbindelse henvender de seg til de nasjonale statistikkbyråene både med en oppfordring og et løfte. Oppfordringen er følgende:

”We urge statistical offices, public and private organisations, and academic experts to work alongside representatives of their communities to produce high-quality, facts-based information that can be used by all of society to form a shared view of societal well-being and its evolution over time” (OECD 2007: 20).

Til gjengjeld vil de seks erklæringsutstederne slutte opp om offisiell statistikk som den omforente ”felles valuta” i en verden der informasjonsoverskuddet i stigende grad bidrar til kunnskapsunderskudd og derav følgende forvirring og handlingslammelse:

”Official statistics are a key ‘public good’ that foster the progress of societies. The development of indicators of societal progress offers an opportunity to reinforce the role of national statistical authorities as key providers of relevant, reliable, timely and comparable data and the indicators required for national and international reporting” (op. cit.).

Blant organisasjonene som senere har tiltrådt erklæringen, finner vi AFRISTAT, EFTA, Gallup Europa, Lisbon Council, UNESCO og UNICEF.

Også i Istanbul var de nasjonale statistikkbyråene godt representerte blant bidragsyterne. Listen over foredragsholdere, opponenter og ordstyrere omfatter én eller flere toppledere/eksperter fra hver av NSIene i Australia, Canada, Filippinene, Frankrike, Hellas, Hong Kong, Italia, Japan, Korea, Nederland, New Zealand, Pakistan, Palestina, Polen, Rwanda, Slovenia, Spania, Storbritannia, Sør-Afrika, Tunis, Tyrkia, Tyskland og Østerrike, foruten sjefsstatistikere innen FN-systemet, EU/Eurostat, OECD, og andre internasjonale organisasjoner. Vi merker oss imidlertid denne gang det nordiske fravær og globale nærvær; eksperter fra NSIene i den tredje verden gjorde seg i Istanbul mye sterkere gjeldende blant bidragsyterne.

Forut for Istanbul-konferansen arrangerte OECD fire ”preparatory workshops”, hvorav i hvert fall én ble gjennomført med deltakelse fra SSB. Det gjelder workshop’en om ”Measuring Wellbeing and Societal Progress” i Milano i 2006, arrangert av OECD, CRELL (Centre for Research on Lifelong Learning) og JRC (Research Center of the European Commission) i fellesskap, der SSB var representert og presenterte et paper (Tønder & Rolland 2006). I tillegg ble det i 2006-7 arrangert en rekke regionale konferanser verden rundt.

Den foreløpig viktigste begivenheten etter Istanbul-konferansen, som fant sted i juni, synes å være det internasjonale arrangementet ”Beyond GDP: Measuring Progress, True Wealth, and the Well-Being of Nations”, i Brussel i november 2007, arrangert av OECD sammen med EU-kommisjonen, Europaparlamentet, Roma-klubben og Verdens villmarksfond.

Arrangementet besto av en konferanse og en workshop. De nasjonale statistikkbyråene synes imidlertid ikke å ha vært så godt representerte her – og SSB ikke å ha vært representert i det hele tatt – men blant foredragsholderne finner vi, som på en rekke av de tidligere konferansene, Walter Radermacher, fortsatt i egenskap av sjef for Statistisches Bundesamt i

Tyskland, men snart sjef for Eurostat. Radermacher snakket om ”next steps: what national and international statistical offices can do to improve our measures” (Radermacher 2007). Han hevdet at fokus for måling av fremskritt har endret seg over tid, fra sosiale indikatorer, som sto sterkt på 80-tallet, via bærekraftig utviklingsindikatorer, som dominerte på 90-tallet, til fremskrittindikatorer (eksempelvis FNs MDG), som har overtatt etter årtusenskiftet. Fortsatt fokus på sosiale indikatorer, som Heinz-Herbert Noll fra ZUMA i Mannheim snakket varmt for under det første World Forum i Palermo (Noll 2004), skulle således tilsi at man er i ferd med å befinne seg om lag tretti år bak forskningsfronten. Radermachers budskap til NSIene var blant annet å ”broaden the accounting systems” ved å trekke inn ”environment, sustainability, R & d, human capital”, samt å samarbeide – med ”society”, ”government”, ”economy” og ”environment”. Og han markerte seg som alt annet enn tilhenger av å forene statistikk med intern forskning: ”Make a clear distinction between tasks of statistical offices and of research institutes”⁶.

Europa-parlamentets bidrag til bakgrunnsrapportene for møtet i Brussel var en SWOT-analyse av ulike alternative mål på fremskritt. Rapporten inneholder også en fyldig oversikt over relevant litteratur (Goossens 2007).

I mai 2008 var SCB vertskap for et seminar i Stockholm om ”Innovative Approaches to Turning Statistics into Knowledge”, arrangert av OECD og SCB i fellesskap. Et tilsvarende seminar ble arrangert av OECD sammen med ISTAT i Roma i mars i fjor. Seminarets formål var å bidra til utviklingen av verktøy som kan hjelpe samfunnsborgerne til å transformere statistikk til kunnskap. Fra SSBs side var følgende seksjon for web og publisering representert. Blant de ca. 20 foredragsholderne finner vi representanter for statistikkbyråene i New Zealand, Storbritannia, Filippinene, Sveits og Nederland, foruten Eurostat.

Ytterligere en OECD-aktivitet som bør nevnes, er den felles UNICEF/UNECE/UNDP/OECD workshop om ”The Role of Official Statistics Supporting Evidence-Based Decision Making” som ble holdt i Paris 10. juni. Her var det solid NSI-representasjon, idet samtlige

---

⁶ Radermachers stillingtagen til forskning i NSIene kan tenkes å være pragmatisk/tysk og ikke prinsipielt/universelt fundert: Det gjelder å ha et godt samarbeidsforhold basert på arbeidsdeling mellom NSIene og de nasjonale statistikkforeningene. På et møte i Berlin mellom de tyske og italienske statistikkforeningene ble det påpekt at ”lack of infrastructure for research in the National Statistical Offices and no funds for doing research in statistics on a large scale offer National Statistical Societies a chance to fill in this gap and to support official statistics in this field” (Staeglin 2005).

foredragsholdere, bortsett fra arrangørene, kom fra nasjonale statistikkbyråer. De var alle inviterte til å fremlegge case studies, og arrangørene hadde åpenbart valgt seg ”emerging democracies” til å illustrere møtets tema, idet foredragsholderne kom fra statistikkbyråene i Serbia, Kasakhstan og Slovenia.

I sitt foredrag på workshop'en orienterte Jon Hall (2008) om OECDs videre planer for sitt prosjekt. De inkluderer bl. a. utgivelse av en håndbok om å måle fremskritt og lansering av et eget tidsskrift for emnet. Tredje World Forum er lagt til Sør-Korea i oktober 2009.

Aktører og aktiviteter på EU-nivå, Eurostat

Forhold som at OECDs prosjekt er organisert som et nettverk, at OECD arrangerer konferanser i samarbeid med andre, at andre institusjoners aktører deltar i nettverket og bidrar til konferansene, skaper demarkasjonsproblemer for en institusjonell tilnærming til dette notats problemstilling. Dette gjelder også når en skal forsøke å skille ut spesifikke EU- og Eurostat-aktiviteter. Konferansen om ”beyond GDP” i Brussel ble for eksempel åpnet av EU-kommisjonens president, det var foredrag av kommissærene for finans- og pengemarkedspolitik og miljø, og en representant for DG miljø holdt foredraget om fremskritt innen EU (Zwirner 2007). Blant dem som forberedte konferansen var Marcel Canoy og Frédéric Lerais fra EU-kommisjonens Bureau of European Policy Advisers (BEPA). I deres bakgrunnsnotat gjennomgikk de blant annet fordeler og ulemper ved følgende typer indikatorer for ”wellbeing” (Canoy & Lerais 2007:12):

Indicators	Main advantages	Main disadvantages
Sustainable Development Indicators	Broad basis, including GDP	Too many indicators, aggregation problem
Capabilities	Broad basis, solid foundation on individual well-being and freedom	Lack of practical experiences, aggregation problems
HDI	Simplicity, usefulness for developing countries	Arbitrary weights, not very useful for developed countries
Subjective happiness	Solves the aggregation problem, focus on categories that people find important	Not clear how to use it for policy making, difficult to forecast
Corrected GDP	Improves on GDP	Unsolved methodological problems, consensus still needed
Composite indicators	Broad basis, recent improvement in methods	Arbitrary weights, aggregation problems

Canoy og Lerais hadde en presentasjon av samme tema på Eurostats Strategic Development Group on Social Statistics Meeting i Brussel 3. juli 2008, der SSB var representert. Presentasjonen ble fremført av Lerais, som ifølge SSBs referat lot det klart skinne gjennom at han var mest tiltrukket av Opportunities/Capabilities-tilnærmingen til Amartya Sen.

På samme møte la Eurostat frem foreløpige resultater fra en undersøkelse utført for Eurostat av et konsortium ledet av IDEA Consult i Belgia og med medlemmer Ecotec (Storbritannia), Centre for Well-Being of the New Economies Foundation (Storbritannia), ECORYS (Nederland) og Eurofutures (Sverige) (jf. Eurostat 2008, Wolff 2008). En toårskontrakt om dette oppdraget ble inngått i desember 2007. Lik policyrådgiverne fra BEPA har konsortiet startet med å vurdere fordeler og ulemper ved eksisterende tilnæringsmåter, men de går langt mer detaljert til verks, og vurderer ikke mindre enn 50 nasjonale og internasjonale indekser for "wellbeing", "happiness" og andre alternativer til GDP. Antallet i seg selv illustrerer det av OECD påpekte problem med informasjonsoverskudd og

kunnskapsoverskudd, men gir muligens ikke en god begrunnelse for å sette i gang med å lage indeks nr. 51. Løsningen på problemet kan like gjerne være politisk, å få alle aktører til å enes om én eller et knippe supplerende men ikke konkurrerende indekser som ”felles valuta”, jf. Giovannini (2008) og Istanbul-deklarasjonen om offisiell statistikk. Kanskje den viktigste fordelene ved GDP er at den har en ”long success story” og er ”largely used, accepted” (Canoy & Lerais 2008: 3), ikke at den er faglig uangripelig.

Akkurat dette synes også å være Eurostats strategi. Etter å ha gjennomgått 50 tilnærminger i perioden desember 2007 – juli 2008 ble tre valgt ut for testing i perioden juli 2008 – juni 2009, for deretter å bli underkastet endelig evaluering og anbefalinger i perioden juni – desember 2009 (Wolff 2008). Presentasjonen på strategimøtet 3. juli etterlater imidlertid noe tvil om hvorvidt det er denne prosedyren som ble fulgt, eller om man i juli sto igjen med ni alternativer. Uklarheten skyldes at det i presentasjonen blir opplyst om ni alternativer som ble lagt frem for en workshop av eksperter, men de ni faller i tre hovedgrupper. Til diskusjon og videre oppfølging forelå følgende alternativer:

Subjective approaches

- Life satisfaction
- Positive/negative affect schedule
- Psychological needs scale

Objective approaches

- Human development index
- Index of human well-being
- Quality of life index

Combined approaches

- Happy life expectancy
- ”The economist” quality of life index
- Set of well-being measures

På EU-nivå må også nevnes aktiviteten til the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions (EF). EF gjennomfører the European Quality of Life Survey, første gang i 2003, så igjen i 2007, og måler livskvalitet både ved hjelp av objektive og subjektive kriterier. Opplegg og resultater (fra 2003) ble presentert på ”Beyond GDP”-konferansen i Brussel i november 2007 (Mikulic 2007). En undersøkelse som sammenligner

ulike måter å måle livskvalitet i EU-landene, med utgangspunkt i sosiale indikatorer som tilnæringsmåte, er Grasso & Canova (2008).

Frankrike og Stiglitz-kommisjonen

Frankrikes nye president Nicolas Sarkozy har åpenbart ikke tid til å vente på internasjonale organisasjoner som OECD og Eurostat. I januar 2008 annonserte han sin intensjon om å nedsette en kommisjon for å “examine the limitations of GDP as a measure of economic performance and well-being”, hvilket skjedde i april, da oppnevningen av ”Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress” ble kunngjort. Kommisjonen hadde sitt første møte 22.-23. april, skulle publisere en interimrapport etter et halvt år, dvs. i november 2008, og sin sluttrapport i april 2009. Arbeidet er perfekt timet i forhold til Frankrikes lederskap i EU, idet kommisjonen skulle publisere sin ”list of issues” i juli, ”in relation to EU institutional calendar, with France taking on the EU Presidency for the second semester of 2008” (Minutes, 2008).

Kommisjonen har 27 medlemmer, pluss et sekretariat på 8. Den er internasjonalt sammensatt, og Sarkozy har plukket fra øverste hylle, idet hele fem av medlemmene er innehavere av den svenske riksbankens Nobelpris i økonomi. De fem er kommisjonens leder, Joseph Stiglitz, ”chair adviser” Amartya Sen, Kenneth Arrow, James Heckman og Daniel Kahneman. Også de øvrige må antas å være kjente navn på sine fagområder, og denne artikkels forfatter, som er statsviter, merker seg at ”political science” er representert ved Robert D. Putnam, forfatteren av ”Bowling alone” (2000). José Eli da Veiga fra universitetet i Sao Paulo påtok seg for øvrig til en workshop i Cambridge i juni 2008 å plassere hvert enkelt medlem ut fra faglig profil (Veiga 2008). Veiga bemerker at 11 av medlemmene er US og 10 EU ”researchers”; til de siste regner han da tre briter og syv franskmenn (hvorav én, Jean-Paul Fitoussi fra OFCE, inngår i kommisjonsledelsen som koordinator). Den tredje verden har kun én representant, inderen Bina Agarwal (Amartya Sen regnes her som amerikaner, han er p. t. ved Harvard). De øvrige fem medlemmene regner Veiga for å representere ”important organisations”. Viktige organisasjoner som derved er representerte, er OECD (ved Enrico Giovannini), UNDP, UNCTAD, Verdensbanken – og det franske statistikkbyrået, INSEE, representert ved direktør Jean-Philippe Cotis. INSEE er også tungt inne i sekretariatet. Jean-Etienne Chapron fra INSEE er ”rapporteur général”, dertil er tre av de øvrige syv sekretariatsmedlemmene fra INSEE.

På åpningsmøtet i april besluttet Stiglitz-kommisjonen å dele det videre arbeidet inn i tre, med medlemmene fordelt på tre arbeidsgrupper. De tre emnene/arbeidsgruppene er:

- ”Classical GDP Issues” (leder Enrico Giovannini)
- “Sustainable Development and Environment” (ledet av Geoffrey Heal)
- “Quality of life” (ledet av Alan Krueger)

Kommisjonen har etablert sitt eget nettsted (www.stiglitz-sen-fitoussi.fr), der det blant annet legges ut ”working papers and reports”. I skrivende stund lå det ute fire viktige dokumenter: Et ”Issues Paper” av Stiglitz, Sen og Fitoussi (2008, som ønsket av Sarkozy i EU-sammenheng), et foreløpig og et videreutviklet teorinotat av Marc Fleurbaey (2008a og b), og – som i OECDs og Eurostats prosjekter – en survey av eksisterende tilnæringer til problemstillingen (Afsa et al 2008).

Kommisjonsledelsens ”Issues Paper” inneholder en gjennomgang og begrunnelse av inndelingen i tre hovedtema med tilhørende arbeidsgrupper. Forfatterne hevder at det har oppstått et gap mellom den statistiske måling av sosioøkonomiske fenomen og samfunnsborgernes opplevelse av de samme fenomen, og angir tre mulige grunner til dette:

- De statistiske begrepene kan være korrekte, men målemetodene mangelfulle
- De statistiske begrepene kan være mangelfulle – de fanger opp noen, men ikke alle fenomen som har betydning for samfunnsborgernes ”well-being”
- Økt ulikhet reduserer relevansen av statistiske gjennomsnittsmål, som GDP per capita⁷

Paperet sammenfatter i bokser hva kommisjonen vil arbeide med under hvert ”issue”.

---

⁷ En kan også lure på hvor mye en egalitær inntektsfordeling har å si i forhold til fordelingen mellom offentlig og privat. Norge omtaler gjerne seg selv som ”verdens rikeste land” med henvisning til GDP per capita, men den norske rikdommen befinner seg i større grad enn vanlig på statens hender. Norske ”white collar workers” er billig arbeidskraft sammenlignet med andre land og har derfor neppe noen personlig sterk opplevelse av rikdom. Nå står ”likheten under press”, jf. Barth et al 2003.

Box 1. Areas of work to be addressed about GDP-related issues

1. From GDP to net real disposable income for the entire economy and for the household sector, taking account of depreciation, resource depletion, environmental degradation, transfers into and out of the country, and appropriate price indices, which reflect quality change and other aspects of our changing society.
2. Real disposable income per consumption unit for different income groups. Median versus average income.
3. Output-based measures of volume and prices for health, education, and other non-market services, including those provided by government.
4. Capital gains/losses and income.
5. Unpaid homework and income, including measurement of inequality.
6. Unpaid homework and leisure.
7. Education as an investment good to build up human capital, including investment and depreciation.
8. Assessment of security, especially when provided by the public sector.
9. Treatment of defensive expenditures, including public and private expenditures on security.

Box 2. Areas of work to be addressed about sustainable development and environment

1. Examination of how important environmental variables (e.g. air and water quality) contribute to current well-being, both directly, and indirectly (through costs of production and health)
2. Impact of market failures on standard monetary measures of sustainability
3. Exploration of the use of alternative metrics for valuing environmental changes
4. Incorporation of adjustments for resource depletion and environmental degradation into various “green” measures of income (Green GDP, NNI, etc)
5. Incorporation of broader measures of changes in wealth (NAS) and the design of special metrics when a comprehensive measure is deemed infeasible
6. Incorporating appropriate measures of uncertainty

Box 3. Areas of work to be addressed about Quality of Life*Aspects of Quality of Life*

1. Hedonic experiences (positive and negative feelings)
2. Evaluative judgements (for life as a whole and its main domains)
3. Capabilities (health, competencies, others)

Determinants of Quality of Life

4. Personal activities (e.g. leisure, commuting, working-time)
5. Personal safety (e.g. victimisation, fears of crime, conflicts, wars)
6. Social environment (e.g. relatedness, trust, availability of support in case of need)
7. Institutional environment (e.g. freedoms, political participation, functioning of the judicial)
8. Natural environment (e.g. exposure to noise, pollution, availability of public spaces)

Crosscutting issues

9. Measuring inequality in Quality of Life
10. Assessing different approaches to combine information across Quality of Life domains

Fleurbaeys første teorinotat (2008a) beskriver ulike tilnærminger til måling av “individual well-being and social welfare” i lys av økonomisk teori og filosofiske prinsipper. Notatet munner ut i støtte til Sen’s ”capability approach”, særlig hvis dette tar i betraktning også ”objectively observable functionings”. I neste teorinotat antyder Fleurbaeys at fremskritt i målingen av ”individual well-being and social welfare” synes å forutsette integrasjon av “such

disparate approaches as Bergson-Samuelson welfare economics, social choice theory, fair allocation theory and the capability approach” (2008b:39)..

Kommisjonens survey av eksisterende tilnæringer – som sies å være en ”survey of surveys” – er supplert med relativt grundig dokumentasjon av de undersøkelsene som gjøres og indeksene som lages av internasjonale organisasjoner på området, hvilke metoder som benyttes og eksempler på hva slags resultater som derved fremkommer.

Andre nasjonale tilnæringer

”Measures of Australia’s Progress”

En inspirasjonskilde for OECD (som hentet sin prosjektleder derfra) og et av de første statistikkbyråene til å utvikle ”key indicators” for å måle fremskritt var Australian Bureau of Statistics (ABS). I 2002 lanserte ABS prosjektet ”Measures of Australia’s Progress” (MAP), som i dag har status som ”key product” på ABS’ nettsted.⁸ MAP er et produkt av the 1992 Earth Summit i Rio de Janeiro samt den australske konferansen i 1997 om ”Measuring Progress: Is Life Getting Better?” der ABS var medarrangør. Den resulterte i valg av en ”suite of indicators” tilnærming til fremskrittsmål som ikke ble dekket av GDP, og det er dette valget ABS har fulgt opp. Suiten omfatter økonomiske, sosiale og miljømessige indikatorer som igjen kan inndeles i 14 ”headline dimensions”. Dimensjoner og indikatorer fremgår av oppsettet nedenfor.

Ifølge Giovannini (2008: 194-5) legger ABS vekt på å måle (a) ”well-being or welfare”, forstått som betingelsene for å ”being well in life”, (b) ”quality of life”, forstått som ”the capability of society to respond to people’s wants and needs”, og (c) ”sustainability”. Det fremgår imidlertid at indikatorene tilhører kategorien ”objectively observable functionings”. Kanskje er det derfor MAP ikke synes å være blant de 50 indeksene som vurderes i Eurostats ”feasibility study”. MAP fremstår likevel som minst like relevant og interessant som mange av de inkluderte. Dette gir grunn til å stille spørsmålstegn ved Eurostats utvalg av indekser for nærmere vurdering.

Det fremgår ikke av det undersøkte materialet hvordan ABS kom frem til ”suiten av indikatorer”. I dette kan ligge at ABS – og deres samarbeidspartnere – kan ha hatt betydelig

---

⁸ Presentasjonen her bygger på ABS’ nettsider, www.abs.gov.au, samt Trewin & Hall 2005, Trewin 2006, ABS 2008, Giovannini 2008.

definisjonsmakt, især fordi måling av fremskritt jo forutsetter sammenlignbarhet over tid. ”Bordet fanger”, den første målingen setter standarden for de påfølgende. I noen grad må dette være riktig, men ABS hevder også å ha hatt den motsatte erfaringen – at målingene har bidratt til å forbedre dialogen med omgivelsene og gjort ABS mer brukerorientert:

Dimension	Headline progress indicator
Health	Life expectancy at birth
Education and training	People aged 25-64 with a vocational or higher education qualification
Work	Unemployment rate
National Income	Real net disposable income per capita
Financial hardship	Average real equalised weekly disposable income of households in the second and third deciles of the income distribution
National wealth	Real national net worth per capita
Housing	No headline indicator (but a data based discussion of housing)
Productivity	Multifactor productivity
The natural landscape	Threatened birds and animals; annual area of land cleared; salinity, assets at risk in area affected by salinity; proportion of water management areas where use exceeded 70% of sustainable yield
The Human Environment	Fine particle concentrations, day health standards exceeded
Oceans and Estuaries	No headline indicator but a range of supplementary indicators are discussed
International Environmental Concerns	Net greenhouse gas emissions
Family, Community and Social Cohesion	No headline indicator but a range of supplementary indicators are discussed
Crime	Victims of personal and household crimes
Governance, Democracy	No headline indicator but a range of supplementary indicators are discussed

”Compilation of a wellbeing framework provides an opportunity for a national statistical office and its stakeholders to review the breadth of its social statistics activity and to develop strategic responses to identified gaps in concepts and data. Accordingly, the wellbeing framework has helped to shape the organisational structure, collaborative data development activity and analytical output of the ABS. It has also provided a useful tool for building the knowledge and skills of those within the organisation and beyond who are concerned with increasing the understanding in this field of work and how it might be developed. As a result, there have been ongoing developments since the wellbeing framework was first published in 2001” (Webster et al 2008).

”Measuring Ireland’s Progress”

Det irske statistikkbyrået CSOs rapportserie “Measuring Ireland’s progress”, hvis femte utgave ligger til grunn for dette notat (CSO 2008), er et produkt av et ønske fra den sosiale partnerskapsavtalen for 20003-5 mellom den irske regjeringen og 19 interesseorganisasjoner, samt fra National Statistics Board (NSB), regjeringens statistikkstrategiske organ. Den omtalte partnerskapsavtalen hadde ”sustaining progress” som formål, og partnerne samt NSB hadde et felles ønske om at CSO skulle ”move towards more evidence-based policy-making by developing a set of national progress indicators” (CSO 2008: 8). Bakgrunnen for rapportserien er i så måte identisk med OECDs formål med å måle fremskritt. Også gjennomføringen må sies å være delvis i samsvar med OECDs intensjoner, idet publikasjonen fremstår som en statistisk årbok basert på de områder og indikatorer som inngår i en politisk (partnerskapsmessig) omforent forestilling om fremskritt. Rapporten inneholder en ”felles valuta”. Det er også i samsvar med OECDs policy at regjeringer skal måles i forhold til sin måloppnåelsesevne (jf. f. eks. Caddy 2007).⁹

Samtlige 108 indikatorer, som dekker 49 områder – sentrale emner er økonomi, innovasjon og miljø – i CSOs rapport må imidlertid sies å tilhøre kategorien ”objectively observable functionings”. Det synes ikke å bli fremlagt et eneste mål på hvorvidt det irske folk oppfatter det som at CSO derved måler fremskritt. I så måte kan rapporten fremstå som mer ”top down” og preget av tenkemåten innen ”the political establishment”, enn hva OECD legger opp til.

---

⁹ Fremstillingen av de irske forhold bygger på nettsidene til de omtalte aktørene samt artikler i Wikipedia.

Eksisterer det i Irland - som det hevdes å gjøre i Norge - et "toppfolkenes fellesskap" (Hjellum 2007)? Den norske modellen for samfunnsstyring kjennetegnes av sterk korporatisme (Nordby 1994). "Social Partnership" er irsk korporatisme, initiert i 1987 etter en periode med høy inflasjon, svak økonomisk vekst, uoverkommelig statsgjeld, streiker og emigrasjon. Korporatismen, hvis første avtaleperiode hadde "national recovery" som målsetting, anses å være en viktig bidragsyter til "the Celtic Tiger", en periode med så rask økonomisk vekst at Irland gikk fra å være ett av Europas fattigste til å bli ett av verdens rikeste land. Det eksisterer sannsynligvis mange meningsmålinger som viser hva irene mener om den sosiale partnerskapsmodellen, men disse refereres ikke i rapporten om Irlands fremskritt. I det hele er "democracy" og "governance" ikke tema for irsk fremskritt, slik det er for australsk.

Det kan virke som om økonomisk vekst har økt den irske "satisfaction with life". Irland lå på 11. plass på indeksen til Adrian White (University of Leicester) i 2006, det i en periode med svakere vekst (fra 2001 til 2007). Noen år tidligere publiserte Dagbladet resultater fra en undersøkelse der Irland lå på toppen og Norge på bunnen i tilfredshet blant ni undersøkte land. Dagbladets oppslag illustrerer OECDs poeng med forvirringen rundt slike indekser: Avisen hadde ikke fulgt med i timen, men svingte den moralske svøpen over det rike sutrelandet Norge, mens de fattige irene ble hyllet for sine evner til å glede seg over lite. Oppslaget er kommentert i Rolland (2003).

I rapporten "Measuring Ireland's Progress" blir for øvrig den irske utviklingen sammenlignet med utviklingen i de øvrige EU-landene, samt utvalgte andre land, deriblant Norge, i den utstrekning det finnes sammenlignbare data. Rapporten inneholder således et "Measure of Norway's Progress" også på de områdene irene finner viktige for å måle samfunnets fremskritt.

Storbritannia: ONS og "Measuring Societal Wellbeing"

Mens ABS i Australia og CSO i Irland allerede har veletablerte programmer for måling av fremskritt, må Office for National Statistics (ONS) i Storbritannia sies fortsatt å være i startgropen. Dette fremgår av artikkelen "Measuring societal wellbeing" av Paul Allin (2007) i ONS' nye tidsskrift *Economic & Labour Market Review*. ONS har imidlertid kommet til stadiet "innta plassene", for man har "signalled that measuring societal wellbeing is a priority analytical area" og er "developing a plan for this in the light of user requirements" (s. 51).

Slike “user requirements” mottar ONS både fra sine internasjonale og sine nasjonale omgivelser. Internasjonalt omtales spesielt OECD og det globale ”Measuring Progress” prosjektet. Nasjonalt mottar ONS signaler om å prioritere ”societal wellbeing” fra en lang rekke hold. Behovet for slike mål fremgår av ”UK government sustainable development strategy” (s. 48, 50-1), av målene til ”HM Treasury” om å ”raise the rate of sustainable growth, and achieve rising prosperity and a better quality of life” (s. 47-8), av arbeidet til Department for Environment, Food and Rural Affairs med å fremskaffe en felles forståelse av ”wellbeing” som samfunns mål (s. 46), av ”the Local Government Act 2000”, som gir lokale myndigheter ”power to promote social, economic and environmental wellbeing in their areas” (s. 48), og så videre. Allin gjennomgår også enkelte eksempler på ONS-målinger av ”wellbeing”. Artikkelen formål er imidlertid å bidra til diskusjonen om strategi og målemetoder, og gjennomgår derfor hva som har vært skrevet om dette i tidligere tider og andre steder, herunder arbeider som allerede er presenterte i dette notat. Det fremgår for øvrig at ONS deltar i en interdepartemental ”Wellbeing Indicators Group”, og at forfatteren ledet en arbeidsgruppe om dette temaet på fjorårets Government Economic Service konferanse.

Avslutning

Til utarbeidelsen av dette notatet er det samlet inn en mengde litteratur som ikke er benyttet i denne omgang. Det gjelder papers fra OECDs konferanser og fra de internasjonale konferansene om Gross National Happiness. Det gjelder artikler i de sentrale tidsskriftene *Social Indicators Research* og *Journal of Happiness Studies*. Det gjelder arbeidsnotater fra institusjoner som University of Zürich, Deutsche Bank, Banca D’Italia. Det gjelder presentasjoner av metoder og resultater fra indekser som the Calvert-Henderson-Quality-of-Life Indicators, Canadian Index of Well-Being, Happy Planet Index, Genuine Progress Indicator, Index of Sustainable Economic Welfare, Living Planet Index, Measure of Domestic Progress, UN’s Human Development Index. Det gjelder nettsteder som *Happiness* (Erasmus-universitetet i Rotterdam) og *The State of the USA*. Ei heller er gjennomgått de sentrale arbeidene innen de fagretningene som har utkrystallisert seg på området, der ”happiness” (Richard Layard) og ”capability” (Amartya Sen) fremstår som de to hovedalternativene. Og da er ikke en gang nevnt fagområdet røtter i klassisk filosofi, som hedonisme (Demokrit, Epikur), eudaimonisme (Sokrates, Platon, Aristoteles), utilitarisme (Bentham, Mill), evolusjonisme (Spencer), enn si den omfattende makroøkonomiske og makrohistoriske forskningen som Øyvind Østerud presist fanger inn med sin boktittel ”Utviklingsteori og

historisk endring” (1978), dvs. evolusjonære og revolusjonære moderniseringsteorier fra Condorcet og Durkheim til Walt Rostow, Barrington Moore, Samuel Huntington, Immanuel Wallerstein – og Stein Rokkan. Alt dette kan det imidlertid vise seg både nødvendig og hensiktsmessig å sette seg inn i, både som grunnlag for egen deltakelse i de pågående prosesser og for å kunne vurdere det som kommer ut av andres deltakelse i dem.

Av de omtalte nye prosjektene fremstår etter denne forfatters oppfatning Stiglitz-kommisjonens arbeid som det faglig sett mest løfterike. Prosjektet har klare problemstillinger og solid forankring i teori. Eurostats arbeid fremstår foreløpig som metodisk-pragmatisk, uten forankring i teori, med ambisjonene begrenset til å velge ”best practice” fra et stort men noe tilfeldig sammensatt knippe av eksisterende undersøkelser. OECD fremstår mer som en pådriver enn som en faglig innovatør, og formålet med prosjektet bærer preg av det uttalte ønsket om å ”take the lead” på globalt nivå. Rollen som pådriver kan imidlertid vise seg å være både politisk og faglig viktig.

Slik Stiglitz-kommisjonen presenterer sitt opplegg, kan imidlertid også dette gjøres til gjenstand for diskusjon. Hva gjelder livskvalitet knytter den for eksempel an til den hedonistiske lykkeforståelsen. Innledningsvis er diskutert spørsmålet om hedonisme versus eudaimonisme. Det filosofiske grunnarbeidet som hittil er presentert, trekker heller ikke trådene særlig langt bakover. Det virker nesten som om tenkningen på dette området startet med Ken Arrow i 1951 og kulminerte med Amartya Sen noen tiår senere (og følgelig som om tenkningen i hovedsak har vært utført av kommisjonens medlemmer).

Videre er det grunn til å notere at når kommisjonen skal se på de politiske rammene rundt livskvalitet, er det politisk deltakelse som fanger deres oppmerksomhet. Forestillingen om den politisk aktive medborger står sterkt også i OECDs prosjekt, og i det hele sterkt i svært mange prosjekter utformet av politikere eller eksperter som står dem nær. Verken Stiglitz-kommisjonen eller OECD synes å ha fått med seg debatten om samfunnsborgeren som deltaker eller tilskuer, det siste av Michael Schudson (1998) begrepsfestet som ”the monitorial citizen”.

Ut fra denne diskusjonen er det slett ikke sikkert at politisk deltakelse er det som gir livet mening. Forestillingen om hvor lykkelige sveitserne er på grunn av sitt direkte demokrati, er et eksempel. Nyere forskning (Dorn et al 2008) har her tilbakevist tidligere forsknings påstand

om at direkte demokrati fører til økt livskvalitet (Frey & Stutzer 2000). Når det kontrolleres for andre faktorer som også påvirker tilfredsheten med tilværelsen – i Sveits gjelder det faktorer som samvarierer med de ulike språkgruppene – bortfaller sammenhengen mellom demokratisk deltakelse og livskvalitet.

En reanalyse av spørsmålene om politisk tillit i norske valg- og medborgerundersøkelser peker i samme retning. De norske samfunnsborgerne har ikke noe sterkt ønske om å bestemme selv, men foretrekker at politikerne bestemmer. Samfunnsborgerne forbeholder seg imidlertid retten til å si seg tilfredse eller misfornøyde med politikernes beslutninger, og til å kaste politikerne hvis de er misfornøyde med dem. Mens demokratiets deltakelsesfunksjon synes mindre viktig for dem, er demokratiets kontrollfunksjon fortsatt svært viktig (Rolland 2008)¹⁰. I følge Bernard Manin (1997) er å etterprøve og eventuelt forkaste den førte politikk også alt samfunnsborgeren kan gjøre ved et representativt styresett. At samfunnsborgeren kan gjøre dette, er imidlertid tilstrekkelig til å sikre styring innenfor rammene av det akseptable.

---

¹⁰ Analysen av tillitsforskningen i Rolland 2008 illustrerer også betydningen av teori for å frembringe valid statistikk, jf. kommentaren til Eurostats tilnærming. Problemet med tillitsmålingene i valg- og medborgerundersøkelsene er ikke primært metodisk (selv om det også er metodiske problemer), men et uheldig implisitt valg av politisk representasjonsteori.

Referanser

Abdallah, Saamah (2009): "National Accounts of Well-Being". *Newsletter on Measuring the Progress of Societies*, OECD, issue 4, February, 3-4.

ABS (2008): *Measures of Australia's Progress. At a glance 2008*. Australian Bureau of Statistics.

Afsa, Cédric et al (2008): *Survey of Existing Approaches to Measuring Socio-Economic Progress*. Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. www.stiglitz-sen-fitoussi.fr

Allin, Paul (2007): "Measuring societal wellbeing". *Economic & Labour Market Review* 1 (10), October: 46-52. Office for National Statistics.

Barstad, Anders & Ottar Hellevik (2004): *På vei mot det gode samfunn?* Statistiske analyser nr. 64. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Barth, Erling, Kalle Moene & Michael Wallerstein (2003): *Likhet under press. Utfordringer for den skandinaviske fordelingsmodellen*. Makt- og demokratiutredningen 1998-2003. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Boarini, Romina, Asa Johansson & Marco Mira d'Ercole (2006): *Alternative Measures of Well-Being*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers 33/Economics Department Working Paper 476. Paris: OECD.

Brooks, Arthur (2008): *Gross National Happiness: Why Happiness Matters for America - and How We Can Get More of It*. New York: Basic Books.

Caddy, Joanne (2007): *Data and democracy: measuring progress and fostering participation*. Council of Europe Ad hoc Committee on e-democracy, 8 October. OECD/GOV.

Canoy, Marcel & Frédéric Lerais (2007): *Beyond GDP*. Draft Overview paper for the Beyond GDP-conference. Bureau of European Policy Advisers (BEPA), European Commission.

Canoy, Marcel & Frédéric Lerais (2008): *Beyond GDP*. 3 July, Brussels. Bureau of European Policy Advisers (BEPA), European Commission

- Cassel, Claes, Jan Eklöf, Lars Lundgren & Richard Murray (2004): 'Ett alternativt välfärdsindex: Välfärd - om vi får säga själva'. *Välfärd* 2:14-16.
- CSO (2008): *Measuring Ireland's Progress 2007*. Cork, Ireland: Central Statistics Office.
- Deci, Edward L. & Richard M. Ryan (2008): "Hedonia, Eudaimonia, and Well-Being: an Introduction". *Journal of Happiness Studies* 9: 1-11.
- Dorn, David, Justina A. V. Fischer, Gerhard Kirschgassner, Alfonso Sousa-Poza (2008): "Direct democracy and life satisfaction revisited: new evidence for Switzerland". *Journal of Happiness Studies* 9: 227-255.
- Downs, Anthony (1957): *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row.
- Eurostat (2008): *Feasibility study on the measure of wellbeing. Presentation of Eurostat work*. Strategic Development Group, Brussels 3 July.
- Fleurbaey, Marc (2008a): *Individual well-being and social welfare: Notes on the theory*. Work in progress, April 7. Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. www.stiglitz-sen-fitoussi.fr
- Fleurbaey, Marc (2008b): *Beyond GDP: Is There Progress in the Measurement of Individual Well-Being and Social Welfare?* August 1. Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. www.stiglitz-sen-fitoussi.fr
- Frey, Bruno & Alois Stutzer (2000): "Happiness prospers in democracy". *Journal of Happiness Studies* 1: 79-102.
- Frieden, Jeffrey A. (2006): *Global Capitalism: Its Fall and Rise in the Twentieth Century*. New York: W. W. Norton.
- Giovannini, Enrico (2007): "Why measuring progress matters". *OECD Observer* 262, July. <Nedlastet 15.8.08>.
- Giovannini, Enrico (2008): "Statistics and Politics in a 'Knowledge Society'". *Social Indicators Research* 86: 177-200.

Goossens, Yanne m. fl. (2007): *Alternative progress indicators to Gross Domestic Product (GDP) as a means towards sustainable development*. Study provided for the European Parliament's Committee on the Environment, Public Health and Food Safety. Brussel: Europa-parlamentet.

Grasso, Marco & Luciano Canova (2008): "An Assessment of the Quality of Life in the European Union Based on the Social Indicators Approach". *Social Indicators Research* 87: 1-25.

Gurr, Ted R. (1970): *Why men rebel*. Princeton: Princeton University Press.

Hall, Jon (udatert): *A Global Project on Measuring the Progress of Societies*. OECD World Forum on Statistics, Knowledge and Policy.

Hall, Jon (2008): *Measuring the progress of societies: Bringing statistics to citizens*. UNICEF/UNECE/UNDP/OECD Workshop on "The Role of Official Statistics Supporting Evidence-Based Decision Making" 10. June, Paris: OECD Conference Centre.

Hellevik, Ottar (1996): *Nordmenn og det gode liv*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hellevik, Ottar (1999): "Hvorfor blir vi ikke lykkeligere?" *Samfunnsspeilet* 13: 19-27.

Hellevik, Ottar (2003): "Economy, Values and Happiness in Norway". *Journal of Happiness Studies* 4: 243-283.

Hellevik, Ottar (2008): *Jakten på den norske lykken*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hjellum, Thorstein (2007): *Politisk korrupsjon som demokratisk problem*. Oslo: Cappelen.

Hjeltnes, Guri & Per Espen Stoknes (2007): "Norge i Verden: nye muligheter?" i *Norge i Verden: Fremtidsbilder 2030*, s. 9-13. Oslo: Handelshøyskolen BI.

Hume, David [1739-40] (1993): *En avhandling om den menneskelige natur*. Oslo: Pax.

Huntington, Samuel P. (1996): *The Clash of Civilizations and the Remaking of the New World Order*. New York: Simon & Schuster.

Kee, Thomas Yen Wai & Mark Greene (2008): “Measuring Happiness, Satisfaction, and Social Wellbeing in Hong Kong, China: Introducing the Gross National Realisation Measurement”. *Newsletter on Measuring the Progress of Societies*, OECD, issue 2, July: 1-3.

Keerk, Geurt van de & Arthur Manuel (2008): “Sustainable Society Index – SSI. A novel tool for measuring progress towards sustainability”. *Newsletter on Measuring the Progress of Societies*, OECD, issue 3, November: 8-10.

Killela, Steve & Camilla Schippa (2008): “The Metrics of Global Peace”. *Newsletter on Measuring the Progress of Societies*, OECD, issue 3, November: 2-4.

Layard, Richard (2005): *Happiness, Lessons From a New Science*. New York: Penguin.

Lie, Einar & Hege Roll-Hansen (2001): *Faktisk talt. Statistikkens historie i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Manin, Bernard (1997). *The Principles of Representative Government*. Cambridge: Cambridge University Press.

Matthews, Erica (2006): *Measuring Well-being and Societal Progress. A Brief History and the Latest News*. Prepared for the joint OECD-JRC workshop “Measuring Well-being and Societal Progress”, the University Cattolica in Milan 19-21 June.

McMahon, Darrin M. (2006): *Happiness. A history*. New York: Atlantic Monthly Press.

Miculic, Branislav (2007): *Quality of life in Europe. Concept, measurement and findings from the first pan-European survey on quality of life (EQLS)*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Brussels 19.11.

Minutes (2008): *Minutes of the first plenary session of the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, Paris, 22-23 April.

Myrdal, Gunnar (1968): *Objektivitetsproblemet i samhällsforskningen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Newsletter on Measuring the Progress of Societies (2008), OECD, issue 1, March.

Newsletter on Measuring the Progress of Societies (2008), OECD, issue 2, July.

Newsletter on Measuring the Progress of Societies (2008), OECD, issue 3, November.

Newsletter on Measuring the Progress of Societies (2009), OECD, issue 4, February.

Nitnitiphrut, Kanokporn (2007): *The Concept of Happiness: The Bridge between Western and Eastern Thought, and Empirical Evidence of Bangkokian's Happiness Determinants*. Paper to Third International Conference on Gross National Happiness, Bangkok, November.

Noll, Heinz-Herbert (2004): *Social Indicators and Indicator Systems: Tools for Social Monitoring and Reporting*. ZUMA – Social Indicators Department, Mannheim, Germany. OECD World Forum “statistics, Knowledge and Policy”, Palermo 10-13 November.

Nordby, Trond (1994): *Korporatisme på norsk*. Oslo: Universitetsforlaget.

NSD Nytt 1/2005. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

OECD (2007) *2nd World Forum on "Measuring and Fostering the Progress of Societies"*. Istanbul, 27-30 June 2007.

Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Radermacher, Walter (2007): *Next steps: what national and international statistical offices can do to improve our measures*. Conference “beyond GDP”, 19-20 November 2007, European Parliament Brussels.

Rolland, Asle (2002): *Søkelys på det gode liv*. Statistisk sentralbyrå, Notater 2002/15.

Rolland, Asle (2003): 'Rikdom, likhet og misnøye. Om borgertilfredshet i det egalitære samfunn'. *Kirke og Kultur* 5/6: 495-506.

Rolland, Asle (2008): 'Politisk mistillit? Om tillitsbegrepet i Makt- og demokratiutredningens Medborgerundersøkelse og Valgundersøkelsene'. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 24 (1-2): 60-85.

Schudson, Michal (1998): *The Good Citizen: A History of American Public Life*. New York: Free Press.

SSB (2007): *Strategier 2007*. Planer og meldinger 2007/2. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

Staeglin, Reiner (2005): *Research in Official Statistics – The role of National Statistical Societies*. Paper presented at a workshop on “German-Italian Cooperation in Statistics” – Meeting of the German and Italian National Statistical Societies, Berlin, Italian Embassy February 18. Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung (DIW)/Deutsche Statistische Gesellschaft (DStatG).

Stiglitz, Joseph E. (2008): ”The world must rethink the sources of growth”. *Gulf Times*, 10.6 <Nedlastet 22.8.08>.

Stiglitz, Joseph E. (2009): ”Progress, what progress?”. *OECD Observer* No. 272 March 2009 and www.oecdobserver.org 2009.

Stiglitz, Joseph E., Amartya Sen & Jean-Paul Fitoussi (2008): *Issues Paper*. Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. www.stiglitz-sen-fitoussi.fr

Trewin, Dennis (2006): *Measures of Australia’s Progress – a Case Study of a National Report Based on Key Economic, social, and Environment Indicators*. Australian Bureau of Statistics.

Trewin, Dennis & Jon Hall (2005): *Measures of Australia’s Progress*. *OECD Observer* 246-7, Dec. 2004-Jan. 2005. <Nedlastet 4.9.08>.

Tønder, Johan-Kristian & Asle Rolland (2006): 'Measuring Well-being and Societal Progress: Activities at and around Statistics Norway'. Pp. 49-51 in Erica Matthews (ed.): *Measuring Well-Being and Societal Progress: A Brief History and the Latest News*. Prepared for the joint OECD-JRC workshop "Measuring Well-Being and Societal Progress, the University Cattolica in Milan, 19-21 June.

Veiga, José Eli da (2008): *Is it time to ditch GDP?* CSC Workshop on Poverty and Development, Capability and Sustainability Centre (CSC) at St. Edmund's College, Cambridge, 10 June. www.zeeli.pro.br

Webster, Andres, Garth Bode & Horst Posselt (2008): *Measuring wellbeing – the Australian Bureau of Statistics' framework for social statistics*. Australian Bureau of Statistics, United Nations Expert Group Meeting on the Scope and Content of Social Statistics 9-12 September, United Nations, New York.

Wolff, Pascal (2008): *Eurostat project on the measure of well-being*. Meeting of the Strategic Development Group. Brussels, 3 July.

Wright, Georg Henrik von (1994): *Myten om fremskrittet*. Oslo: Cappelen.

Zwirner, Oliver (2007): *Assessing EU progress*. Beyond GDP Experts Workshop, 19 November. European Commission, Directorate-General Environment, Unit Sustainable Development and Economic Analysis.

Østerud, Øyvind (1972): *Samfunnsplanlegging og politisk system*. Oslo: Gyldendal.

Østerud, Øyvind (1978): *Utviklingsteori og historisk endring*. Oslo: Gyldendal.